

KS. CZESŁAW KRAKOWIAK

KOMUNIA ŚWIĘTA WIERNYCH ŚWIECKICH
POD OBIEMA POSTACIAMI
OD KONSTYTUCJI SACROSANCTUM CONCILIIUM
DO INSTRUKCJI REDEMPTIONIS SACRAMENTUM

W Kościele Zachodnim od IX wieku zaczyna upowszechniać się zwyczaj udzielania Komunii św. wiernym jedynie pod postacią chleba¹. Ponieważ od X wieku wierni coraz rzadziej przyjmowali Komunię św., Sobór Laterański IV (1215) ustalił, że „wszyscy wierni obojga płci, doszedłszy do używania rozumu, powinni osobiście przynajmniej raz w roku wyznać wszystkie swoje grzechy [...] przyjmując z uszanowaniem, przynajmniej na Wielkanoc, sakrament Eucharystii...”². W średniowieczu powstało również przekonanie, że kapłan w imieniu wiernych przyjmuje Komunię św. (tzw. Komunia zastępcza)³. W XII/XIII wieku zaczęto teologicznie uzasadniać przyjmowanie przez wiernych jednej tylko postaci za wystarczające tym, że pod każdą postacią obecny jest cały Chrystus (*Christus totus*)⁴. Dopiero gdy

Ks. dr hab. CZESŁAW KRAKOWIAK, prof. KUL – kierownik Katedry Teologii Liturgii, Instytut Liturgiki i Homiletyki KUL; adres do korespondencji – e-mail: krakowiak@futuro.net.pl

¹ Zob. J. Mielczarek. *Komunia pod obiema postaciami w ustawodawstwie Kościoła zachodniego*. Lublin 1983; J. Szymko. *Komunia święta pod obiema postaciami w nauce kardynała Stanisława Hozjusza*. „Studia Warmińskie” 25:1988 s. 111-114; H.B. Meyer. *Eucharistie. Geschichte. Theologie. Pastoral*. Regensburg 1989 s. 489-500;

² BF VII 435.

³ Na przykład św. Tomasz z Akwinu pisze: „[...] słusznie przestrzega się w niektórych kościołach tego, aby Krew nie była dawana do spożycia ludowi, lecz była przyjmowana tylko przez kapłana”. Wierni nie mają obowiązku przyjmowania obydwu postaci, lecz jedynie kapłan sprawujący Mszę św.” (S.Th. III, q. 80 a. 12). Zob. Ch. Michel-Jean. *La communion au calice*. „La Maison-Dieu” 1966 nr 85 s. 168-178; B. Fischer. *Die Kelchkommunion im Abendland. Eine historische Skizze*. „Liturgisches Jahrbuch” 17:1967 s. 18-32; P. Tena. *La comunión bajo las Dos especies venite años deplues de Vaticano II*. „Notitiae” 20:1984 s. 37-46.

⁴ Św. Tomasz. S. Th. III q. 76, a. 2: „Certissime tenendum est, quo sub utraque specie Sacramento totus est Christus”. Akwinata rozwinął także doktrynę o konkomitancji: „Pod postaciami chleba jest wprawdzie Ciało Chrystusa na mocy sakramentu, Krew zaś na mocy

w czasie Reformacji zaczęto domagać się „kielicha” dla wiernych, na Soborze Trydenckim w czasie XXI Sesji (1562 r.) w „Dekrecie o Komunii św. pod obiema postaciami i Komunii małych dzieci”⁵ zostało określone stanowisko Kościoła. Według orzeczenia tego soboru świeccy i duchowni niecelebrujący Eucharystii „żadnym prawem Bożym nie są zobowiązani do przyjmowania Sakramentu Eucharystii pod obiema postaciami, i że bez obrazy wiary wątpić nie można, iż Komunia pod jedną postacią wystarcza do zbawienia⁶, [...] trzeba uznać, że i pod jedną postacią przyjmuje się w pełni całego Chrystusa i prawdziwy sakrament”, udzielający łaski wystarczającej do zbawienia⁷. W ten sposób zwyczajną formą Komunii św. wiernych świeckich stało się przyjmowanie jej tylko pod postacią chleba. Zasadę tę potwierdził *Codex Iuris Canonici* z 1917 r. w can. 852: „Najświętsza Eucharystia powinna być rozdawana tylko pod postacią chleba (*sub sola specie panis praebeatur*)”.

OD KONSTYTUCJI O LITURGII DO MSZAŁU RZYMSKIEGO PAWŁA VI (1970, 1975)

Praktyka udzielania wiernym świeckim Komunii św. jedynie pod postacią chleba trwała aż do wydania Konstytucji o liturgii *Sacrosanctum Concilium* (4 XII 1963)⁸. W czasie obrad Soboru Watykańskiego II problem Komunii św. wiernych pod obiema postaciami był żywo dyskutowany w oparciu o III

rzeczywistego towarzyszenia (*ex reali concomitantia*)”. W. S c h e n k. *Komunia święta pod obiema postaciami. Uwagi historyczne*. W: *Wprowadzenie do liturgii*. Red. F. Błachnicki [i in.]. Poznań–Warszawa–Lublin: Księgarnia św. Wojciecha 1967 s. 322-323; M. P i s a r z a k. *Komunia św. pod obiema postaciami*. „Ateneum Kapłańskie” 78:1972 s. 482-484.

⁵ BF VII 309-312; R. P a c i k. *Wer darf die Kommunion unter beiden Gestalten empfangen? Die römischen Regelungen vom Zweiten Vatikanischen Konzil bis heute*. „Heiliger Dienst” 61:2007 s. 201.

⁶ BF VII 310.

⁷ BF VII 312. Zob. S. C z e r w i k. *Komunia święta pod obiema postaciami*. W: *Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego*. Red. J. Kudasiewicz. Warszawa 1981 s. 347-349; H.B. M e - y e r. *Wann ist Kelchkommunion möglich? Die kirchlichen Dokumente und ihre Interpretation*. „Heiliger Dienst” 44:1990 s. 28-29.

⁸ W Schemacie Konstytucji był następujący zapis: „Komunia pod obiema postaciami, po wykluczeniu niebezpieczeństwa zagrażającego wierze, może być dozwolona tak duchownym, jak i zakonnikom i świeckim, w pewnych wypadkach ściśle określonych przez Stolicę Apostolską i według uznania biskupów, jak np. we Mszy świętej” (*Sacrosanctum Oecumenicum Concilium Vaticanum secundum. Schemata Constitutionum et Decretorum de quibus disceptabitur in Concilii sessionibus. Series prima*. Typis Polyglottis Vaticanis 1962 s. 176 [= ASCOV]). Przebieg dyskusji w czasie Soboru dość obszernie relacjonuje S. Czerwik (*Komunia święta pod obiema postaciami* s. 350-359).

Schemat Konstytucji o liturgii z 1962 r., który w nr. 42 dopuszczał, aby zachowując naukę Soboru Trydenckiego, w ściśle określonych wypadkach, za zgodą biskupa, przyjmowali ją duchowni i zakonnicy oraz świeccy⁹. W trakcie dyskusji przyjęto poprawkę, że nie biskupi, lecz Stolica Apostolska określa, kto i kiedy może przyjmować Komunię pod obiema postaciami¹⁰. Podczas dalszych prac nad Schematem nadal poszerzano grono osób, które w ten sposób mogą przyjmować Komunię św., ale uzależniając to od decyzji biskupów¹¹.

Przyjęta przez Sobór Konstytucja o liturgii nie tylko zalecała doskonalszy sposób uczestnictwa we Mszy św., polegający na przyjmowaniu przez wiernych Komunii św. bezpośrednio po Komunii kapłana i z tej samej Ofiary, ale także przewidywała, że „w przypadkach określonych przez Stolicę Apostolską, biskup może zezwolić (*concedi potest*) na Komunię świętą pod obiema postaciami, tak duchownym i zakonnikom, jak i świeckim” (KL 55)¹². Taki sposób udzielania Komunii św. był jednak nadal wyjątkiem od obowiązującej reguły. Ponadto nadal konieczna była zgoda Stolicy Apostolskiej i zezwolenie biskupa diecezjalnego¹³.

Paweł VI w encyklice *Mysterium fidei* (3 IX 1965) zachęcał jedynie, aby wierni „codzienne i jak najliczniej uczestniczyli w ofierze Mszy św. i posilali się Komunią św. w czystości i świętości serca”¹⁴, ale nie wspomina o Komunii pod obiema postaciami. W związku z Komunią pod obiema

⁹ „Communio sub utraque specie, sublato fidei periculo, pro ceteris et bene determinatis casibus, iudicio Episcoporum, tum clericis et religiosis, tum laicis concedi potest” (ASCOV Series 2. Vol. 3, 2. Vatican 1969 s. 32).

¹⁰ „Communio sub utraque specie, sublato fidei periculo, pro ceteris casibus a Sancta Sede bene determinatis, uti, v.g. in Missa sacrae Ordinationis, iudicio Episcoporum, tum clericis et religiosis, tum laicis concedi potest” (ASCOV Vol. 1, 1. Vatican 1970 s. 280).

¹¹ „Communio sub utraque specie, firmis principiis dogmaticis a Concilio Tridentino statutis, in casibus ab Apostolica Sede definiendis, tum clericis et religiosis, tum laicis concedi potest, de iudicio Episcoporum, veluti ordinatis in Missa sacrae suae Ordinationis, professis in Missa religiosae suae professionis, neophitis in Missa quae Baptismum subsequuntur” (ASCOV Vol 1, 2. Vatican 1970 s. 62). Pacik. *Wer darf die Kommunion unter beiden Gestalten empfangen?* s. 202-203.

¹² Przykładowo wyliczono przyjmujących święcenia i składających śluby zakonne w czasie Mszy św. oraz dorosłych neofitów w czasie przyjmowania przez nich sakramentów inicjacji chrześcijańskiej.

¹³ Pierwsza Instrukcja wykonawcza do Konstytucji o liturgii *Inter Oecumenici* (26 IX 1964) nie zawierała żadnych wskazań co do Komunii pod obiema postaciami. AAS 56:1964 s. 877-900. Meyer. *Wann ist Kelchkommunion möglich?* s. 29-31.

¹⁴ Paweł VI. Encyklika *Mysterium fidei*. W: *To czyńcie na moją pamiątkę. Eucharystia w dokumentach Kościoła*. Oprac. J. Miazek. Warszawa 1987 s. 29.

postaciami Kongregacja Obrzędów dekretem z 7 III 1965¹⁵ ogłosiła specjalne obrzędy jej udzielania¹⁶ oraz wskazała na najważniejsze tematy katechez przygotowujących wiernych do tej formy przyjmowania Komunii św.¹⁷ Przywrócenie w Kościele łacińskim udzielania Komunii św. pod obiema postaciami Th. Schnitzler określił jako wielkie wydarzenie w jego historii¹⁸.

Teologiczne uzasadnienie przyjmowania Komunii św. pod obiema postaciami zawierała dopiero Instrukcja *Eucharisticum mysterium* (25 V 1967)¹⁹: „Z uwagi na swój znak Komunia św. ma pełniejszy wyraz, gdy się odbywa pod obiema postaciami. [...] Pełniej ujawnia się charakter uczyty eucharystycznej i jaśniejszy wyraz znajduje wola, mocą której nowy i wieczny Testament doznaje zatwierdzenia w Krwi Pańskiej, ujawnia się również odnośnienie uczyty eucharystycznej do uczyty eschatologicznej w królestwie Ojca (por. Mt 26, 27-29)”²⁰. Wynika z tego, że przywrócenie Komunii św. pod obiema postaciami było uzasadniane głównie racjami biblijnymi, teologicznymi i liturgicznymi²¹. W dalszym ciągu jednak decydował o tym „biskup (*de iudicio episcopi*) po uprzedniej stosownej katechezie (*debita catechesi praemissa*), w wypadkach określonych przez prawo”²². W praktyce mogli ją przyjmować w zasadzie jedynie duchowni i zakonnicy.

Znaczne poszerzenie możliwości przyjmowania Komunii św. pod obiema postaciami zawiera dopiero „Ogólne Wprowadzenie do Mszału rzymskiego” (OWMR) z 1969 r., włączone następnie do Mszału Pawła VI (1970)²³.

¹⁵ AAS 57:1965 s. 410-412.

¹⁶ *Ritus servandus in concelebratione Missae et ritus Communionis sub utraque specie*. Typis Polyglottis Vaticanis 1965; T e n a. *La comunión bajo las Dos especies veinte años después de Vaticano II* s. 38-39.

¹⁷ Kilka lat później (25 V 1969) Kongregacja Kultu Bożego wydała Instrukcję *Memoriale Domini* o sposobie udzielania Komunii św. *Instructio de modo sanctam communionem ministrandi*. AAS 61:1969 s. 541-547; „Notitiae” 5:1969 s. 347-351. Podkreślono w niej, że przyjęcie Komunii św. jest wyrazem pełniejszego udziału w Eucharystii: „plenior participatio celebrationis eucharisticae” (s. 347). Do instrukcji dołączony był list kard. Benno Guta, w którym przypomniał, że „Dans le cas de la Communion sous les deux espèces distribuée par intinction, il n’est jamais permis de déposer dans la main du fidèle l’Hostie trempée dans le Sang du Seigneur” (tamże s. 353 nr 6).

¹⁸ „Die Wiederherstellung der Kommunion unter beiden Gestalten darf man das großes Ereignis der Kirchengeschichte bezeichnen” (*Was die Messe bedeutet*. Freiburg im. Br. 1976 s. 200).

¹⁹ AAS 59:1967 s. 697-704. Tł. pol. J. Miazek w *To czyńcie na moją pamiątkę. Eucharystia w dokumentach Kościoła* s. 154-190; J.M.R. T i l l a r d. *Commentaire de l’Instruction sur le culte eucharistique*. „La Maison-Dieu” 1967 nr 91 s. 45-63.

²⁰ *Eucharisticum mysterium* nr 32.

²¹ A. C u v a. *Fate questo in memoria di me. Vivere la messa*. Roma 1980 s. 256.

²² Tamże.

²³ OWMR nr 242.

Instrukcja *Actio pastoralis* (15 V 1969)²⁴ o Mszach dla grup specjalnych w n. 7 odnośnie do Komunii św. pod obiema postaciami poleca jedynie zachować normy zawarte w OWMR z 1975 r. nr 240-243. Dalsze rozszerzenie możliwości przyjmowania Komunii św. pod obiema postaciami zostało wprowadzone na mocy instrukcji Kongregacji ds. Kultu Bożego *Sacramentali Communione* (29 VI 1970)²⁵. Kongregacja podkreśla w niej, że ten sposób komunikowania wiernych jaśniej ukazuje znak uczyty eucharystycznej²⁶. Jeśli wierni zostaną odpowiednio przygotowani, stopniowo można wprowadzać ten sposób udzielania Komunii św. Jednakże tylko Konferencja Biskupów może decydować, czy biskupi ordynariusze, kierując się duchowym dobrem danej wspólnoty lub zgromadzenia wiernych (*communitatis vel coetus fidelium*), mogą zezwolić we wszystkich kościołach i kaplicach na taką Komunię również w tych przypadkach, które nie są przewidziane w prawie powszechnym. Instrukcja wymaga jednocześnie, aby takie celebacje i grupy były dokładnie określone, jednorodne i niezbyt liczne²⁷. W katechezie należy wyjaśnić znaczenie tego obrzędu²⁸.

Sposób udzielania Komunii św. pod obiema postaciami określa „Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego” w nr 244-252. Należy wybrać taką formę, która będzie uwzględniać przygotowanie i wiek uczestników, zapewni szacunek i zagwarantuje bezpieczeństwo Eucharystii. Jeśli tylko wszyscy uczestnicy wyrażą na to zgodę i nie będzie niebezpieczeństwa braku szacunku (*periculo irreverentiae*) Krew Pańską podaje się bezpośrednio z kielicha (*ex ipso calice*). Tradycyjnie kielich podaje diakon albo inny uprawniony do tego szafarz. Niedopuszczalne jest, aby sami wierni przekazywali sobie kielich albo podchodzili do ołtarza, brali kielich i pili Krew Pańską. W wypadku braku drugiego szafarza albo gdy liczba wiernych do Komunii św. jest niewielka, najpierw podaje się Ciało Pańskie, a następnie Krew z kielicha. Można również udzielać Komunii św. przez zanurzenie Hostii w Krwi Pańskiej (*per intinctionem*). Kongregacja podkreśla, że ten sposób jest łatwiejszy dla udzielającego i przyjmujących, zapewnia szacunek dla

²⁴ AAS 61:1969 s. 806-811; „Notitiae” 6:1970 s. 50-55. Tł. pol. w: *To czyńcie na moją pamiątkę. Eucharystia w dokumentach Kościoła* s. 213-218.

²⁵ AAS 62:1970 s. 664-666; „Notitiae” 6:1970 s. 322-324; A. C u v a. *La santa comunione sotto le due specie*. „Notitiae” 17:1981 s. 80-89; C z e r w i k. *Komunia święta pod obiema postaciami* s. 262-363; P a c i k. *Wer darf die Kommunion unter beiden Gestalten empfangen?* s. 206-207.

²⁶ „[...] clarius plenitudo signi in convivio eucharistico fidelibus pateret” (AAS 62:1970 s. 664).

²⁷ *Sacramentali Communione* nr 2-4.

²⁸ Tamże nr 5.

Eucharystii, przy zachowaniu znaku uczyty²⁹. *Novum* instrukcji *Sacramentali Communionem* polegało na tym, że jeśli Konferencja Biskupów tak zdecyduje, biskupi diecezjalni mogli zezwalać na Komunię pod obiema postaciami także w przypadkach nieprzewidzianych przez Stolicę Apostolską.

W trzeciej Instrukcji wykonawczej do Konstytucji o liturgii *Liturgicae instaurationes* (5 IX 1970)³⁰ Kongregacja Kultu Bożego w sprawie Komunii św. pod obiema postaciami odwołuje się tylko do OWMR nr 242 oraz do Instrukcji *Sacramentali Communionem*. Przy zachowaniu dotychczasowych zasad podanych w Konstytucji o liturgii i w późniejszych dokumentach, poszczególni ordynariusze, w granicach określonych przez Konferencje Biskupów, w ściśle określonych wypadkach, „unikając dużej liczby komunikujących”, mogli udzielać pozwolenia na Komunię pod obiema postaciami tym wiernym, którzy wcześniej zostali starannie pouczeni i lepiej poznali jej teologiczne znaczenie. Instrukcja ta przewidywała już w pewnych wypadkach przy udzielaniu Komunii św. posługę akolity, a nawet, za zgodą Stolicy Apostolskiej, także innych uczciwych osób mających odpowiednie upoważnienie. Natomiast w krajach misyjnych, z braku kapłanów, osoby świeckie, np. katechiści, którzy otrzymali upoważnienie do przewodniczenia liturgii słowa i udzielania Komunii św., po „Ojcze nasz” mogą udzielać Komunii św., zachowując przepisane obrzędy. Rozdzielanie Komunii św. winno się odbywać zawsze „z godnością, pobożnością i pięknie”, uwzględniając „właściwości każdego zgromadzenia liturgicznego, wiek, warunki życia i przygotowanie przystępujących do Komunii świętej”³¹.

Odnowa liturgii Mszy św. oraz posoborowe nauczanie Kościoła przyczyniły się do znacznego wzrostu wiernych przyjmujących w czasie celebracji Eucharystii Komunię św. Podkreślano również duże znaczenie Komunii św. zanoszonej chorym³². Dlatego Kongregacja Sakramentów wydała In-

²⁹ „[...] melius occurri poterit difficultatibus peractis et aptius reverentiae Sacramento debitae consulatur. Hoc modo facilius et tutius redditur accessus ad Communionem sub utraque specie fidelibus cuiusvis aetatis et conditionis, et simul servatur veritas signi plenioris” (*Sacramentali Communionem* nr 5; por. OWMR nr 242).

³⁰ AAS 62:1970 s. 692-704; „Notitiae” 7:1971 s. 10-26. Tł. pol. w: *To czyńcie na moją pamiątkę. Eucharystia w dokumentach Kościoła* s. 191-203; P.M. Gy. *La troisième instruction pour un juste application de la Constitution conciliaire sur la liturgie*. „La Maison-Dieu” 1970 nr 103 s. 167-171.

³¹ *Liturgicae instaurationes* nr 6.

³² *Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo*. Katowice 1998 nr 52. Zob. Cz. Krakowiak. *Odwiedziny i Komunia święta chorych*. „Collectanea Theologica” 50:1980 z. 2 s. 107-112; tenże. *Namaszczenie chorych. Sakrament uzdrowienia*. Sandomierz 2005 s. 56-58.

strukcję *Immensae caritatis* (29 I 1973)³³, zawierającą zasady, które miały ułatwić wiernym dostęp do Komunii. Na mocy tej instrukcji biskupi mogli ustanawiać nadzwyczajnych szafarzy Komunii św., złagodzony został post eucharystyczny w odniesieniu do osób chorych i starszych oraz poszerzona możliwość przyjmowania Komunii dwa razy tego samego dnia.

W Polsce 8 II 1979 biskupi podjęli uchwałę o pozwoleniu na Komunię św. pod obiema postaciami „we wspólnotach zakonnych i wspólnotach do zakonnych przyrównywanych nie podlegającym ordynariuszom zakonnym w następujących przypadkach: 1. ksieni w dniu otrzymania błogosławieństwa, dziewicom we Mszy, w czasie której otrzymują konsekrację, składającym i odnawiającym śluby zakonne oraz obchodzącym jubileusz w czasie Mszy św. oraz ich rodzinom i członkom wspólnoty; 2. uczestnikom we Mszy koncelebrowanej; 3. odprawiającym rekolekcje w czasie Mszy św. dla nich odprawianej; 4. w czasie Mszy konwentualnej lub wspólnotowej (*Missa conventualis vel communitatis*) w następujące dni: a) wszystkie uroczystości, b) święto Najśw. Maryi Panny, Matki Kościoła, c) święto św. Stanisława Kostki, Patrona Polski, d) święta Patronów Zgromadzenia, e) w dni Kapituły generalnej Zgromadzenia w domu, w którym Kapituła się odbywa. W innych wypadkach należy się zwracać do miejscowego Ordynariusza”. Wtedy udziela się Komunii przez zanurzenie (*per intinctionem*) według przepisów OWMR nr 246. Poza wymienionymi wyżej osobami Komunię św. pod obiema postaciami mogą przyjąć także „wierni, którzy biorą udział we Mszy św. wspólnoty zakonnej w wymienione dni”³⁴.

W związku z listem Jana Pawła II *Dominicae Cenaе* (24 II 1980)³⁵ została wydana kolejna Instrukcja Kongregacji Kultu Bożego *Inaestimabile Donum* (3 IV 1980)³⁶. Za nadużycie została uznana w niej praktyka „rozdzielania Komunii św. przez świeckich, gdy mogą to czynić kapłani”. Jeśli chodzi o Komunię św. pod obiema postaciami, Instrukcja polecała zachować prze-

³³ AAS 65:1973 s. 264-271; „Notitiae” 9:1973 s. 157-164. Zob. Cz. Krakowiak. *Instrukcja Kongregacji Sakramentów „Immensae caritatis”*. „Collectanea Theologica” 44:1974 z. 2 s. 89-92; J. Ch. Didier. *Le ministre extraordinaire de la distribution de la communion*. „La Maison-Dieu” 1970 nr 103 s. 73-85.

³⁴ *Komunia święta pod obiema postaciami we wspólnotach zakonnych*. W: *To czyńcie na moją pamiątkę. Eucharystia w dokumentach Kościoła* s. 287.

³⁵ AAS 72:1980 s. 113-148; „Notitiae” 16:1980 s. 125-154. Tł. pol. W: *To czyńcie na moją pamiątkę. Eucharystia w dokumentach Kościoła* s. 241-267. Papież pisze w niej jedynie o Komunii św. udzielanej na rękę (nr 11), ale nie wspomina o Komunii pod obiema postaciami.

³⁶ AAS 72:1980 s. 331-343; „Notitiae” 16:1980 s. 287-296. Tł. pol. w: *To czyńcie na moją pamiątkę. Eucharystia w dokumentach Kościoła* s. 268-277.

pisy zawarte w OWMR³⁷ oraz wzywała Konferencje Biskupów i ordynariuszy, aby „nie przekraczali norm już ustalonych w tej materii” oraz „nierozsądnie nie pozwalali na Komunię św. pod obiema postaciami”. Biskupi winni także „dokładnie ustalić, w czasie których Mszy św. może być ona udzielana, a grupy korzystające z takiego uprawnienia winny być „ściśle określone, zdyscyplinowane i jednolite”³⁸. Przypomniano również, że nadzwyczajni szafarze mogą rozdzielać Komunię tylko zgodnie z zasadami podanymi w *Immensae caritatis*³⁹. Można więc zauważyć, że w dokumentach Kościoła dotyczących stopniowego zezwalania na udzielanie Komunii pod obiema postaciami często podkreśla się jej wyjątkowy charakter i łączy się ją z uroczystością sprawowaną liturgią, z udzielaniem święceń i składaniem profesji zakonnej.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. w kan. 925 powtarza normę prawa kościelnego z *Codex Iuris Canonici* z 1917 r., że „Komunii św. należy udzielać tylko pod postacią chleba”. Natomiast „w wypadku konieczności, także tylko pod postacią wina”⁴⁰. Odnośnie do Komunii pod obiema postaciami *Kodeks* stwierdza jedynie, że należy udzielać jej „zgodnie z przepisami liturgicznymi”. *Katechizm Kościoła Katolickiego* (KKK) w rozdziale o Eucharystii zawiera tylko ogólne stwierdzenie, że „w centrum celebracji jest chleb i wino, które przez słowa Chrystusa i wezwanie Ducha Świętego stają się Ciałem i Krwią Chrystusa”⁴¹. W opisie celebracji Eucharystii przypomina, że „w czasie Komunii świętej [...] wierni otrzymują «chleb z nieba» i «kielich zbawienia», Ciało i Krew Chrystusa, który wydał samego siebie „za życie świata” (J 6,51)⁴². Według *Katechizmu* Komunia św. jest doskonałym sposobem uczestnictwa we Mszy św. Wierni winni przyjmować Ciało Pańskie bezpośrednio po Komunii kapłana i z tej samej ofiary⁴³. *Katechizm* przypomina również naukę o sakramentalnej obecności Chrystusa

³⁷ Tamże nr 12; por. OWMR nr 241-242.

³⁸ Tamże nr 12. Przepisy wykonawcze Konferencji Episkopatu Polski do Instrukcji *Inaestimabile Donum* (11 XII 1980) dotyczą jedynie sposobu przyjmowania Komunii św. pod jedną postacią. Zob. *To czyńcie na moją pamiątkę. Eucharystia w dokumentach Kościoła* s. 283-284.

³⁹ *Inaestimabile Donum* nr 10.

⁴⁰ Zob. R. Ahlers. *Communio Eucharistica. Eine kirchenrechtliche Untersuchung zur Eucharistielehre im Codex Iuris Canonici*. Regensburg 1990 s. 176-181; M. Pastuszko. *Najświętsza Eucharystia według Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II*. Kielce 1997 s. 235-250; Meyer. *Wann ist die Kelchkommunion möglich?* s. 31-34.

⁴¹ KKK 1333.

⁴² KKK 1355.

⁴³ KKK 1388.

„w każdej z obu postaci” oraz, że „przyjmowana tylko pod postacią chleba pozwala otrzymać cały owoc łaski Eucharystii”. Ten sposób przyjmowania Komunii św. ze względów duszpasterskich „jako przyjęty powszechnie, został w obrządku łacińskim prawnie zatwierdzony”. O Komunii pod obiema postaciami *Katechizm* stwierdza jedynie, że jest pełniejszym i doskonalszym znakiem uczyty eucharystycznej⁴⁴.

OD TRZECIEGO WYDANIA
MSZAŁU RZYMSKIEGO PAWŁA VI (2000/2002)

W trzecim wydaniu *Mszału Rzymskiego*⁴⁵ w 2000 r. w „Ogólnym Wprowadzeniu” dokonano licznych zmian merytorycznych oraz przyjęto nową numerację⁴⁶. To, co dotyczyło Komunii św. pod obiema postaciami w numerach 240-252 poprzednich wydań, po dokonaniu zmian zamieszczono w nu-

⁴⁴ KKK 1390; por. OWMR nr 240.

⁴⁵ *Missale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum Ioannis Pauli PP. II cura recognitum*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 2000. Zob. M. Lessi-Ariosto. *L'editio typica tertia del Missale Romanum*. „Rivista liturgica” 90:2003 s. 501-512.

⁴⁶ *Institutio generalis. Ex editione typica tertia cura et studio Congregationis de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum excerpta*. Libreria Editrice Vaticana 2000. Zob. C. Braga. *L'„Editio typica tertia” della „Institutio generalis Missalis Romani”*. „Ephemerides liturgicae” 114:2000 s. 481-497; A. Ward. *Features and Significance of the New Chapter of the „Institutio generalis Missalis Romani”*. Tamże s. 498-510; A. Cuvá. *L'arricchita documentazione della „Institutio generalis Missalis Romani”*. Tamże s. 527-528; A. Kloczek. *Nowe elementy Institutio generalis trzeciej typicznej edycji Missale Romanum*. „Liturgia Sacra” 7:2001 nr 2 s. 263-282; Z. Kobus. *Nowe Wprowadzenie Ogólne do Mszału Rzymskiego 2000*. „Collectanea Theologica” 71:2001 z. 4. s. 141-149; M. Barba. *La Genesi istituzione dell'„Editio typica tertia” del „Missale Romanum”*. „Notitiae” 38:2002 s. 56-62; J. Nebel. *Die editio typica tertia del Missale Romanum. Eine Untersuchung über die Veränderungen*. „Ecclesia orans” 19:2002 s. 265-314; A. Ward. *Final variants in the “Institutio Generalis” of the third typical edition of the “Missale Romanum”*. „Ephemerides liturgicae” 116:2002 s. 263-284; J. Miązek. *Trzecie wydanie Mszału Pawła VI*. „Warszawskie Studia Teologiczne” 16:2003 s. 181-199; C. Valenziano. *Dodici punti interrogativi su IGMR Editio Typica tertia*. „Ecclesia orans” 20:2003 s. 161-172; M. Barba. *La nova Institutio generalis del Missale Romanum*. „Rivista liturgica” 90:2003 s. 513-532; A. Kloczek. *Duszpastersko-liturgiczny kontekst zmian w trzecim typicznym wydaniu Mszału Rzymskiego*. „Liturgia Sacra” 10:2004 nr 1 s. 5-21; G. Bereszyński. *Trzecie wydanie Mszału Rzymskiego. Prezentacja zmian*. „Warszawskie Studia Teologiczne” 18:2005 s. 209-220; M. Paternoster. *„Institutio generalis Missalis Romani”. Uno studio per conoscerla meglio*. „Rivista liturgica” 94:2007 s. 7-7-713; M. Barba. *„Institutio Generalis Missalis Romani”*. „Ephemerides liturgicae” 122:2008 s. 257-273; tenże. *L'„editio typica tertia emendata” del «Missale Romanum»*. „Rivista liturgica” 95:2008 s. 1098-1119.

merach 281-387. Całkiem nową redakcję otrzymały dawne numery 242 i 243. Nie wylicza się już szczegółowo wszystkich osób, które mogą przyjąć Komunię św. pod obiema postaciami, lecz „Wprowadzenie” odsyła do rytuału, który zawiera szczegółowe wskazania. „Ponadto mogą ją przyjmować następujące osoby: kapłani, którzy nie mogą celebrować lub koncelebrować; diakon i posługujący, którzy pełnią swoje funkcje we Mszy świętej; członkowie zgromadzeń w Mszy konwentualnej oraz Mszy zgromadzenia, alumni seminarium, uczestnicy rekolekcji lub zebrania jakiego zespołu duszpasterskiego” (nr 283)⁴⁷. Osoby te z prawa ogólnego mają prawo do Komunii św. pod obiema postaciami w czasie Mszy św. W tym samym numerze *Stolica Apostolska* daje biskupowi władzę (*facultas datur*) udzielania jej wiernym także wtedy, gdy według celebrującego kapłana wydaje się to wskazane (*quoties id sacerdoti celebranti opportunum videatur*). Wymagane jest jedynie dobre pouczenie wiernych (*bene instructi*), wykluczenie niebezpieczeństwa znieważenia Najświętszego Sakramentu oraz możliwość wykonania właściwego obrzędu ze względu na liczbę uczestników. Wtedy biskup diecezjalny na terenie swojej diecezji, także w kościołach zakonnych i dla małych grup, może ustanowić zasady udzielania Komunii św. pod obiema postaciami⁴⁸. Konferencje Biskupów mogą ponadto jeszcze bardziej roz-

⁴⁷ *Nowe Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*. Poznań 2004. Jest to przekład ostatniego wydania *Institutio Generalis* z 2002 r.

⁴⁸ Arcybiskup lubelski skorzystał z tego uprawnienia i wydał *Dekret w sprawie Komunii świętej pod obiema postaciami*: „Mając na uwadze pogłębienie wśród wiernych naszej Archidiecezji przeżywania tajemnicy Eucharystii, jako aktualizowanej w bezkrwawy sposób jedynej, zbawczej Ofiary Chrystusa, uwzględniając prawo liturgiczne, zobowiązuję wszystkich duszpasterzy do korzystania z możliwości przewidzianych przez prawo powszechne w dopuszczaniu do Komunii Świętej pod obiema postaciami możliwie najszerzego kręgu wiernych. Oprócz dotychczas przewidzianych sytuacji, które przypomina załącznik do niniejszego dekretu, korzystając z uprawnień wynikających z *Institutio Generalis Missalis Romani* z 2000 r. nr 283 zezwalam, aby każdy kapłan przewodniczący liturgii Mszy Świętej, jeżeli po roztroprnym rozeznaniu uzna to za wskazane ze względu na dobro duchowe wiernych, po uprzednim ich przygotowaniu, udzielał Komunii Świętej pod obiema postaciami także w innych okolicznościach. Ze względu na szczególny charakter liturgii Mszy Wieczery Pańskiej i Wigilii Paschalnej, zalecam, aby w te dni Komunia Święta w parafiach i wspólnotach, w których jest więcej niż jeden szafarz Komunii Świętej (zwyczajny lub nadzwyczajny) była udzielona pod obiema postaciami. (N. 23/Gł/2002)” („Wiadomości Archidiecezji Lubelskiej” 76:2002 s. 28-29). W „Załączniku” do tego dekretu zamieszczony został wykaz osób, które na podstawie prawa powszechnego mogą przyjmować Komunię św. pod obiema postaciami: „1. dorośli neofici w czasie Mszy, która następuje po chrzcie; bierzmowani dorośli w czasie Mszy związanej z bierzmowaniem; ochrzczeni, których przyjmuje się do wspólnoty kościelnej; 2. chrestny, chrestna, rodzice, współmałżonek oraz świeccy katecheci dorosłego neofity we Mszy związanej z jego inicjacją; 3. nowożeńcy w czasie Mszy połączonej z zawarciem małżeństwa i małżonkowie w czasie Mszy związanej z jubileu-

szerzyć możliwość przyjmowania Komunii św. pod obiema postaciami oraz określić sposób jej przyjmowania, ale normy te wymagają zatwierdzenia przez Stolicę Apostolską.

W rok po publikacji trzeciego wydania *Mszалу Rzymskiego* Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów w swoim organie urzędowym „Notitiae”⁴⁹ opublikowała komentarz dotyczący udzielania Komunii św. pod obiema postaciami według zasad zawartych w numerze 283 OWMR z 2000 r. Głównym celem tego komentarza było wyjaśnienie obowiązującego w tym względzie prawa. Chodziło zwłaszcza o to, jak należy rozumieć prawo biskupa do określenia dla swojej diecezji norm dotyczących Komunii św. pod obiema postaciami. Odnośnie do uprawnień biskupa do upoważnienia kapłana, który może w czasie celebracji Eucharystii decydować o tym czy wiernym udzielić Komunii św. pod obiema postaciami nastąpiła dość istotna zmiana. Wcześniej chodziło o każdego kapłana przewodniczącego celebracji Mszy św. (*sacerdos celebrans*). Po dokonaniu poprawek ograniczono władzę biskupa do upoważnienia jedynie tych kapłanów, którzy sprawują pasterską pieczę nad powierzoną im wspólnotą (*quoties id sacerdoti cui, uti pastori proprio, communitas commissa est, opportunum videatur*)⁵⁰. Kongregacja

szem małżeństwa; 4. chory, który przyjmuje Wiatyk, i wszyscy obecni, gdy Mszę celebruje się w domu chorego; 5. diakoni w czasie Mszy ich święceń; 6. diakoni i inni pełniący jakąś posługę we Mszy św.; 7. kapłani, którzy nie mogą celebrować Mszy św. lub uczestniczyć w koncelebracji; 8. rodzice, członkowie rodziny oraz szczególnieści dobroczyńcy uczestniczący we Mszy nowo wyświęconego prezbitera; 9. alumni seminariów; 10. ksieni we Mszy, w czasie której otrzymuje błogosławieństwo; dziewice w czasie Mszy ich konsekracji; osoby, które składają lub odnawiają śluby zakonne, w czasie Mszy połączonej z ich pierwszą profesją, jej odnowieniem i profesją wieczystą oraz ich rodzice, krewni i współbracia zakonnicy oraz osoby te w czasie Mszy związanej z jubileuszem; 11. w swoich kościołach lub kaplicach: wszyscy członkowie instytutów ślubujących zachowanie rad ewangelicznych oraz członkowie innych stowarzyszeń, w których poświęcają się Bogu przez śluby zakonne, ofiarowanie lub przyrzeczenie; oprócz tego wszyscy, którzy stale zamieszkują w domu tych instytutów i stowarzyszeń; 12. członkowie wspólnot we Mszy konwentualnej lub takiej, którą wspólnota za taką uznaje; 13. świeccy pomocnicy misyjni we Mszy, podczas której publicznie otrzymują misję, inne osoby we Mszy, w czasie której otrzymują misję kościelną; 14. wszyscy biorący udział w rekolekcjach lub uczestniczący w zgromadzeniu dotyczącym życia duchowego albo pastoralnego” (tamże s. 29-30).

⁴⁹ Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum. *La Comunione sotto le due specie*. „Notitiae” 37:2001 s. 256-258; *Wyjaśnienie w sprawie Komunii św. pod obiema postaciami*. „Anamnesis” 8:2002 nr 29 s. 47-48. Zob. Cz. K r a k o w i a k. *Komunia święta pod obiema postaciami*. Tamże s. 70-73.

⁵⁰ Odtąd biskup diecezjalny ma prawo (którego nie może delegować – por. kanony 135 § 2 i 391 KPK) wydawać w swojej diecezji zasady (normy prawne) dotyczące Komunii św. pod obiema postaciami. Kompetencja biskupa jest zgodna z prawem *primaria* (por. kan. 381 § 1 KPK) i nie jest uzależniona od wcześniejszej zgody (*autorizzazione*) Konferencji Biskupów. Zob.

wyjaśniła również, że jeśli Konferencja Biskupów wyda szczegółowe normy prawne dotyczące tej sprawy nie mogą one ani unieważniać ogólnych pozwoleń zawartych w prawie liturgicznym ani władzy biskupa diecezjalnego. Jeśli Konferencje Biskupów wydają normy dotyczące Komunii św. pod obiema postaciami, powinny być one przyjęte większością $\frac{2}{3}$ członków posiadających prawo głosu. Aby miały moc prawną, wymagają przedłożenia do *recognitio* przez Stolicę Apostolską.

Na uwagę zasługuje zachęta Kongregacji, aby biskupi diecezjalni „studiowali to, co postanowiono w nr. 283 *Institutio Generalis Missalis Romani* i wydali kilka prostych norm odnoszących się do udzielania Komunii św. pod obiema postaciami”⁵¹. Należy przy tym uwzględnić przede wszystkim kryteria pastoralne, aby stały się one bodźcem dla coraz bardziej świadomej wiary w prawdę, że Komunia eucharystyczna jest uczestnictwem w Ofierze Chrystusa, który jest obecny w każdej celebracji Mszy św.⁵².

KOMUNIA ŚWIĘTA W ŚWIETLE INSTRUKCJI *REDEMPTIONIS SACRAMENTUM*

Instrukcja Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów *Redemptionis Sacramentum* (25 III 2004)⁵³ przypomina najpierw, że wiernym należy ukazywać Eucharystię jako „lekarstwo, dzięki któremu jesteście uwalniani od codziennych przewinień i zachowani od grzechów śmiertelnych”⁵⁴, ale także wymaga, aby nikt, kto „ma świadomość grzechu ciężkiego [...], nie przyjmował Ciała Pańskiego”⁵⁵. Wierni przyjmują Komunię św. w czasie celebracji Eucharystii, bezpośrednio po Komunii kapłana⁵⁶. Dla ukazania uczestnictwa w aktualnie sprawowanej Ofierze „zaleca się, aby wierni mogli ją przyjmować z hostii konsekrowanych podczas tej Mszy

La comunione sotto le due specie. „Notitiae” 37:2001 s. 257.

⁵¹ Tamże s. 257-258.

⁵² Tamże. II Polski Synod Plenarny w związku z Komunią św. pod obiema postaciami zaleca: „Duszpasterze powinni wykorzystywać wszystkie prawne możliwości udzielania Komunii św. pod dwiema postaciami” (*II Polski Synod Plenarny (1991-1999)*. Poznań: Pallottinum 2001 s. 206 nr 93).

⁵³ Instrukcja *Redemptiinis Sacramentum*. *O tym, co należy zachować, a czego unikać w związku z Najświętszą Eucharystią*. Poznań: Pallottinum 2004.

⁵⁴ Tamże nr 80. Zob. Cz. Krakowiak. *Komunia święta wiernych i sakrament pokuty*. „Collectanea Theologica” 56:1986 z. 3 s. 47-57.

⁵⁵ Tamże nr 81.

⁵⁶ Tamże nr 83 i 88.

św.”⁵⁷, w postawie klęczącej lub stojącej, do ust lub na rękę, zgodnie z postanowieniem Konferencji Biskupów, zatwierdzonym przez Stolicę Apostolską⁵⁸. Odnośnie do Komunii św. pod obiema postaciami Instrukcja przypomina normy zawarte w OWMR, ale także stanowi, że „nie należy wiernym świeckim podawać kielicha, jeśli będzie tak duża liczba przystępujących do Komunii, że trudno określić potrzebną do Eucharystii ilość wina i zachodzi niebezpieczeństwo”, że pozostanie zbyt dużo Krwi Chrystusa do spożycia⁵⁹. Taki sposób udzielania Komunii św. nie jest wskazany także wtedy, gdy celebrowanie wymagałoby dużej ilości wina zdatnego do Eucharystii, gdy podejście do kielicha byłoby „uciążliwe” albo nie ma wystarczającej liczby szafarzy, „którzy posiadaliby odpowiednią formację”, lub wtedy gdy część wiernych „z różnych powodów” nie chce przystępować do kielicha. W tym ostatnim wypadku Komunia św. zatraciłaby „znak jedności”⁶⁰. Instrukcja przewiduje również, że tam gdzie nie ma takiego zwyczaju, biskupi mogą wykluczyć „Komunię za pomocą rurki lub łyżeczki”, zachowując możliwość udzielania jej przez zanurzenie i podawanie bezpośrednio do ust⁶¹. W żadnym wypadku przyjmujący nie może sam zanurzać Hostii w kielichu lub „brać na rękę Hostię, która została zanurzona we Krwi Chrystusa”⁶². Jeśli zachodzi potrzeba użycia kilku kielichów, ze względu „na wymowę znaku jest godne pochwały, aby kielich główny był większy, a pozostałe mniejsze”⁶³. Nie można przelewać konsekrowanej Krwi Chrystusa z kielicha do kielicha ani podawać jej z „butelek, dzbanków ani innych naczyń, które nie odpowiadają ustalonym normom”⁶⁴. Aby zapewnić Najświętszej Eucharystii należy jej szacunek, Instrukcja przywołuje KPK, który za porzucenie konsekrowanych postaci albo zabieranie i przechowywanie w celu świętokradczym przewiduje karę ekskomuniki „wiążącej mocą samego prawa”, która jest zarezerwowana Stolicy Apostolskiej, a duchowny może być za to ukarany także inną karą, aż do wyłączenia ze stanu duchownego włącznie⁶⁵. Niedopuszczalne i karalne jest również „wrzucanie świętych postaci do kościelnej studzienki lub w miejsce niegodne, lub na ziemię”. Dlatego po

⁵⁷ Tamże nr 89; por. KL 55; *Eucharisticum mysterium* nr 31; OWMR 85, 147, 243.

⁵⁸ Tamże nr 90 i 92

⁵⁹ *Redemptionis Sacramentum* nr 102. Por. OWMR nr 285a.

⁶⁰ Tamże.

⁶¹ *Redemptionis Sacramentum* nr 103.

⁶² Tamże nr 104.

⁶³ Tamże nr 105.

⁶⁴ Tamże nr 106.

⁶⁵ Tamże nr 107; por. KPK kan. 1367.

zakończeniu rozdawania Komunii św. pozostałą Krew Chrystusa należy całkowicie spożyć, a konsekrowane Hostie umieścić w tabernakulum⁶⁶.

SPOSÓB UDZIELANIA KOMUNII ŚWIĘTEJ POD OBIEMA POSTACIAMI

„Ogólne Wprowadzenie do Mszału rzymskiego” obowiązujące do trzeciego typicznego wydania *Mszału* Pawła VI zawierało bardzo szczegółowe przepisy udzielania Komunii św. pod obiema postaciami. Na pierwszym miejscu przez bezpośrednie picie z kielicha (nr 244-245); następnie przez zanurzenie (nr 246-247); przy użyciu rurki (nr 248-250) i łyżeczki (nr 251-252). Wydanie aktualnie obowiązujące stwierdza najpierw, że „odnośnie do sposobu udzielania Komunii pod obiema postaciami oraz rozszerzenie możliwości jej przyjmowania Konferencje Biskupów mogą wydać normy wymagające zatwierdzenia przez Stolicę Apostolską” (nr 283). Przewidziane są tylko dwa sposoby: przez bezpośrednie picie z kielicha i przez zanurzenie (nr 284-297). W związku z tym wymaga się, aby przygotować kielich odpowiedniej wielkości lub kilka kielichów, a przy udzielaniu przez zanurzenie hostie nie mogą być zbyt cienkie, lecz nieco grubsze i większe. Podawanie kielicha należy „z zasady” do diakona, a jeśli go nie ma – do prezbitera, akolity, ustanowionego nadzwyczajnego szafarza Komunii św., a nawet upoważnionego jednorazowo do tej funkcji odpowiedniego wiernego świeckiego (nr 284a). Wierni przyjmują Komunię św. pod obiema postaciami w postawie stojącej. Po przyjęciu Ciała Pańskiego podchodzą do trzymającego kielich, który podając go mówi: „Krew Chrystusa”, przyjmujący odpowiada „Amen” i bierze kielich do rąk, pije z niego i oddaje do posługującemu, który ociera puryfikaterzem brzeg kielicha i podaje go następnemu (nr 286). Jeśli Komunii św. udziela się przez zanurzenie, szafarz zanurza częściowo Hostię w kielichu i ukazując ją mówi: „Ciało i Krew Chrystusa”, przyjmujący odpowiada „Amen”. W takim wypadku należy używać pateny komunijnej (nr 287).

⁶⁶ Tamże. Por. OWMR nr 163 i 284.

WNIOSKI PASTORALNE

Przywrócenie możliwości przyjmowania przez wiernych świeckich Komunii św. pod obiema postaciami jest jednym z owoców odnowy liturgii po Soborze Watykańskim II. Dlatego byłoby niewłaściwą praktyką, gdyby duszpasterze odmawiali im tego prawa wtedy, gdy przewiduje to prawo powszechne lub wydane przez biskupa diecezjalnego. List okólny Kongregacji Kultu Bożego o przygotowaniu i obchodzeniu Świąt Paschalnych *Paschalis sollemnitatis* (16 I 1988) za rzecz właściwą uznaje Komunię św. wiernych pod obiema postaciami w czasie liturgii Wigilii Paschalnej. Uzasadnia to tym, że wtedy „mogą przeżyć pełnię znaku Eucharystii, przyjmując ją pod postaciami chleba i wina”. Dlatego Kongregacja zachęca „miejscowych ordynariuszy, aby rozważyli stosowność udzielenia odpowiedniego zezwolenia w danych okolicznościach”⁶⁷. Według wskazań Biskupów Polskich „zgodnie z OWMR nr 387 biskup diecezjalny powinien określić przepisy dotyczące udzielania Komunii świętej pod obiema postaciami na terenie jego diecezji”⁶⁸.

W praktyce pastoralnej należy kierować się wskazaniem zawartymi w Instrukcji Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów *Redemptionis Sacramentum* oraz przepisami wydanymi przez biskupa diecezjalnego. Udzielanie Komunii pod obiema postaciami wymaga przynajmniej dwóch szafarzy. Według wskazań Konferencji Biskupów Polski „wierni przystępujący do Komunii świętej nie mogą sami brać konsekrowanego Chleba ani Kielicha Krwi Pańskiej (zob. OWMR 160). Nie wolno im też podawać na rękę Hostii zanurzonej we Krwi Pańskiej”⁶⁹. Zwykle kapłan podaje Ciało Pańskie (do ust albo na rękę), a diakon kielich z Krwią Chrystusa. Jeśli nie ma diakona, czyni to inny kapłan, akolita lub ustanowiony nadzwyczajny szafarz Komunii, w ostateczności inny wierny wyznaczony *ad casum* przez celebrującego kapłana⁷⁰.

⁶⁷ *Paschalis sollemnitatis* nr 92. Zob. Cz. Krakowiak. *Założenia teologiczne i pastoralne Listu okólnego Kongregacji Kultu Bożego o przygotowaniu i obchodzeniu świąt paschalnych*. W: *In te Domine speravi*. Red. Cz. Bartnik. Lublin 1996 s. 105-121.

⁶⁸ *Wskazania Episkopatu Polski po ogłoszeniu nowego wydania Ogólnego Wprowadzenia do Mszału Rzymskiego (9 III 2005)* nr 39.

⁶⁹ Tamże nr 40.

⁷⁰ Formułę upoważnienia do jednorazowego rozdawania Komunii świętej zawiera *Mszał rzymski dla diecezji polskich*. Poznań 1986 s. (6): „Niech Bóg Cię † błogosławi, abyś godnie rozdawał swoim braciom i siostram Ciało Chrystusa”.

Wydana przez Konferencję Biskupów Polski *Instrukcja w sprawie formacji i sposobu wykonywania posługi nadzwyczajnych szafarzy Komunii świętej* (22 VI 1991) dokładnie określa zadania nadzwyczajnego szafarza przy udzielaniu Komunii św. pod obiema postaciami: „Jeśli przyjmujący Komunię św. piją bezpośrednio z kielicha, wówczas pomocnik podaje kielich, mówiąc: KREW CHRYSYUSA, przyjmujący odpowiada: Amen. Podczas picia z kielicha przyjmujący, jeśli potrzeba, «swymi rękami przysuwa sobie kielich do ust» (por. WOMR nr 244). Po przyjęciu Krwi Pańskiej nadzwyczajny szafarz ociera puryfikaterzem zewnętrzną stronę kielicha. Natomiast jeśli Komunii św. pod obiema postaciami udziela się przez zanurzenie, wówczas pomocnik trzyma kielich, a kapłan (lub drugi pomocnik) naczynie z Hostiami i po zanurzeniu części Hostii w kielichu podnosi ją mówiąc: CIAŁO I KREW CHRYSYUSA, przyjmujący odpowiada: Amen”⁷¹.

*

Kościół przewiduje i dokładnie określa, kiedy wierni świeccy mają możliwość przyjmowania Komunii św. pod obiema postaciami, ale jednocześnie wymaga dobrego ich przygotowania do odczytania tego pełniejszego znaku udziału w ofierze i uczcie ofiarnej, przez którą odnawiają przymierze zawarte z Bogiem we Krwi Chrystusa. Kielich eucharystyczny oznacza kielich zbawienia, ale także jest znakiem wspólnoty przyjmujących Komunię oraz zapowiada uczestnictwo w uczcie eschatologicznej. Przy udzielaniu Komunii pod obiema postaciami należy przestrzegać zasad określonych przez prawo powszechne oraz biskupa diecezjalnego. Jest zrozumiałe, że w takim udzielaniu Komunii św. kapłanowi muszą pomagać inni szafarze. Nie wydaje się dobrym rozwiązaniem używanie małego kielicha wkładanego do puszek z komunikantami dla wiernych. W takim wypadku znak liturgiczny traci na znaczeniu. Powinno być odrębne naczynie z Ciałem Pańskim i kielich z Krwią Chrystusa. Duszpasterze powinni korzystać z możliwości udzielania wiernym Komunii pod obiema postaciami zwłaszcza wtedy, gdy w czasie Mszy św. sprawują inne sakramenty. W wielu parafiach, zwłaszcza tych z jednym tylko księdzem, będzie to możliwe i łatwiejsze, jeśli będą w niej ustanowieni nadzwyczajni szafarze Komunii św.

⁷¹ *Instrukcja w sprawie formacji i sposobu wykonywania posługi nadzwyczajnych szafarzy Komunii świętej*. W: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1998*. Oprac. Cz. Krakowiak, L. Adamowicz. Lublin: Polihymnia 1999 s. 69-70. Zob. *Nadzwyczajni szafarze Komunii świętej. Nauczanie Kościoła – Formacja – Świadectwa*. Red. K. Michalczak. Poznań 2009.

BIBLIOGRAFIA

- Augè M.: La comunione sotto le due specie. W: Anamnesis. Liturgia 3/2. Eucaristia: liturgia e storia della celebrazione. Marietti 1983 s. 278-280.
- Cuva A.: La santa comunione sotto le due specie. „Notitiae” 17:1981 s. 80-89
- Dannels G.: La communion sous les deux espèces. „Concilium” 2:1965 s. 113-137.
- Grześkowiak J.: Oto wielka tajemnica wiary. Poznań 1987 s. 212- 218.
- Krakowiak Cz.: Komunia święta pod obiema postaciami. „WDL 75:201 s. 871-878.
- Kujawski T.: Szafarz Komunii św. w przepisach praw kanonicznego. „Homo Dei” 57:1987 s. 283-289.
- Wagner H.: Zur Praxis der Kelchkommunion in der katholische Kirche, systematisch-ökumenische Überlegungen. „Catholica” 49:1995 s. 114-124.

THE HOLY COMMUNION OF LAY FAITHFUL UNDER BOTH KINDS
FROM THE CONSTITUTION *SACROSANCTUM CONCILIUM*
TO THE INSTRUCTION *REDEMPTIONIS SACRAMENTUM*

Summary

On the basis of the documents of the Church from the Constitution on Liturgy *Sacrosanctum Concilium* to the Instruction *Redemptionis Sacramentum* the author presents the Church's legal norms concerning the possibility of receiving the Holy Communion under both kinds by lay faithful. He shows the process of gradually broadening the circle of people entitled to do it, principally in the course of celebrating the liturgy of the Holy Mass, when the holy sacraments are administered. He remarks that receiving the Holy Communion under both kinds is still not a usual form of sacramental participation of the faithful in the Holy Mass. The third edition of "General Introduction to the Roman Missal" (2002) and the explanations supplied by The Congregation for Divine Worship and the Discipline of the Sacraments grant the diocesan bishop the right to authorize priests to make the decisions about to whom and when they may administer the Holy Communion under both kinds, if they are properly prepared for that.

Translated by ???

Słowa kluczowe: Komunia święta wiernych, Komunia święta pod obiema postaciami, nadzwyczajny szafarz Komunii świętej, Mszał Pawła VI, Konstytucja o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, Instrukcja *Redemptionis Sacramentum*.

Key words: Holy Communion of the faithful, Holy Communion under both kinds, dispenser of the Holy Communion, Paul VI's Missal, Constitution on Liturgy *Sacrosanctum Concilium*, Instruction *Redemptionis Sacramentum*.